

landse autoriteiten weten te bewerkstelligen dat de Duitse 'samenzweerdere' niet in hechtenis genomen of gehouden werden. In Den Haag was met alle duidelijkheid gesproken over de uitschakeling van Hitler en het ten val brengen van het Naziregime. Kon men dat alles niet construeren als bewijs dat het officiële Nederland gedoogde dat op zijn territoir en met zijn medeweten, zo niet met zijn medewerking, activiteiten plaats vonden die zich rechtstreeks richtten tegen het Derde Rijk en die dus te gelegener tijd gesignaleerd konden worden als een flagrante inbreuk op de verplichtingen der neutraliteit?

Bij wie dat derde motief het eerst een rol ging spelen, weten wij niet; evenmin, op welke datum Hitler persoonlijk omtrent de voortgang van het *Spiel* ingelicht werd. Het ligt voor de hand, te veronderstellen dat hij, zodra hij er van vernam, besefte, welk tegen Nederland gericht, politiek gebruik hij van het *Spiel* kon maken en dat dat *Spiel* hem ook hoogst welkom was. Want, zoals wij eerder weergaven: in september had hij al besloten, 'sobald als möglich' ook Nederland aan te vallen; op 19 oktober was zijn eerste plan voor *Fall Gelb* uitgewerkt, op de 29ste het tweede: Limburg bezuiden Venlo zou Duits opmarsgebied worden. Indien in de eerste dagen van november ook hem gerapporteerd werd dat die twee niets-vermoedende officieren van de *Secret Intelligence Service* bereid waren, nota bene in Venlo een nieuw gesprek te voeren, kan hij dat moeilijk anders beschouwd hebben dan als een gunstige bestiering van het lot. En wij zijn geneigd, het niet als toeval te beschouwen dat op of omstreeks diezelfde zondag 5 november waarop Hitler na zijn woedeuitbarsting tegen generaal von Brauchitsch bepaalde, dat het offensief voor *Fall Gelb* op 12 november ingezet zou worden, dr. Knochen vernam dat Heydrich (naar Knochen aannam: op bevel van hogerhand) opdracht gegeven had, zo enigszins mogelijk de twee Engelse officieren te ontvoeren¹: had men Best en Stevens eenmaal in handen, dan zou men hun de nodige bekentenissen kunnen afpersen of in de mond leggen. Natuurlijk, een ontvoering uit Venlo was uitgesloten, maar misschien zouden zij onvoorzichtig genoeg zijn om zich tot besprekingen aan of vlakbij de grens te laten verleiden.

Dat waren zij.

Klop ('Copper') ging op dinsdag 7 november 'Schemmel' en 'Grosch' aan de grens ophalen. Zij deelden hem daar mee dat ze het riskant vonden om naar Venlo te gaan: kon de bespreking niet aan de grens plaats vinden? Er lag daar, honderd meter oostwaarts van de Nederlandse douanepost en

¹ Proces-verbaal, 4 febr. 1949, van verhoor van H. H. Knochen op 1, 2 en 3 febr. 1949, a.v., dl. II b, p. 82.